

آقای سید محمد تقی میر گاه این نحو تاخیر برای شغل است البته هر کس شغلی دارد پس یکساعت بفرموبمانده تا یکساعت از شب رفته قرار انعقاد باشد
آقای میرزا محمد حسن - آقای میرزا محمود عمل تصایها را بکجا رسانید

آقای میرزا محمود - تصایها درست حاضر نمی شوند برای ختم عمل و جوبدارها هم تقدیر ادعائی که دارند بلی اصل است چرا که سی هزار تومان ادعا دارند و از پیش هم وجهی گرفته و معلوم نیست که چه شد بلی حساب آنها قریب به دوازده هزار تومان باید باشد و از باب محمد صادق هم اسنادی برای هرگز در بابت پوست که خریده بودند و مدعی به شصت هزار پوست بوده قرار این کار شده که حاکم قضیه سعد الدوله باشند و دو نفر وکیل از جانب تصایها در آن مجلس حاضر شده ختم عمل شود.

آقای سید محمد تقی - هم همین مضمون نقل کرده که ده روز این عمل در محاکم سعد الدوله انجام خواهد یافت دفترها که حاضر شود صورت حساب روشن خواهد شد.

حاج سید ابراهیم استاد حسن پنجملی در صورت اجازه واذن متعهد میشود که بنده سواره را بیفتد و درست نماید حال هم پول نمیخواهد بعضی متعین شده و بعضی ساکت ماندند.

آقای سید محمد تقی میر گاه - دورقمه که کمتر بر تشکر و امتنان از تشکیل بانک ملی و اظهار مهرامی بآن بود خوانده یکی با مضای مستمر الملك بود که در ضمن آن اظهار داشته بودند که هزار تومان بدارالتجاره طومانیاناس که یکی از مواضع معینه از برای پرداختن وجه بانک است ارسال شده و دستور قبض بانک را تمنا نموده بودند دیگری با مضای سهام السلطنه که یکصد تومان ارسال داشته بودند.

حسنعلی خان - یکی از فصول نظامنامه مجلس اینست که کلیه امتیازات باید با مضای و صوابید مجلس باشد پس در اینصورت در باب این دو امتیازی که این ایام بدون اجازه و تصویب مجلس داده اند که یکی امتیاز کارخانه نساجی و دیگر امتیاز معدن فیروزه و بوره کرامت چه باید کرد.

حاج سید محمد تقی - هر امتیازی که از چهاردهم شهر جمادی الثانیه باینطرف بدون مضای مجلس باشد صحیح نخواهد بود.

حاج سید نصر الله - رسماً باید اظهار داشت با ولای دولت که این مطلب چرا چنین وقوع یافته.

صدیق حضرت - شخص صاحب امتیاز لابد می تواند امتیازش را بدیگری بفروشد پس باید سفارتخانه اعلام شود که انتقال این امتیازات کلیه صحیح نخواهد بود بی مضای مجلس.

اسدالله میرزا - این امتیاز معدن که بشیخ الملك سیرجانی داده شد حق فروش و حق شرکت با خارجه را ندارد.

حاج سید نصر الله - امتیازنامه اینجاست و صاحب امتیاز هم حاضر قرائت شود.

اسدالله میرزا - این اظهار امتیاز نامه چه باید از طرف دولت باشد تا قرائت شود والا باشخص کاری و گفتگوئی نداریم و بی جهت صحبت نمیکنیم.

رئیس - چرا بموجب سند گفتگو خواهد شد چه ضرورت حاج سید نصر الله امتیازنامه را قرائت

کردند که مشتمل بود به این فصول و خلاصه آنها اینست:

۱ - امتیاز دومعدن فیروزه و بوره بشیخ الملك داده میشود.

۲ - صاحب امتیاز هر ساله از منفعت آن صدی بیست بدولت میدهد.

۳ - باید مشترکین خارج از تبعیت دولت هابه نباشند.

۴ - هر آلات و ادواتیکه برای معدن از خارجه حمل میشود کمرک ندارد.

۵ - مهندس معادن از خارجه خواهد بود ولی عدلهجات از اهل ایران.

۶ - هرگاه در دو سال نتوانست شرکت این امتیاز را تشکیل نماید امتیاز باطل است.

۷ - برای رسیدگی و میزبانی این کار مخارج مأمورین دولتی با دولت است.

۸ - امنیت و اسكانات رعایا را دولت عهده می دهد.

۹ - صاحب امتیاز باید کسانی که در مکان معدن صاحب ملک هستند همه ایشانرا بقانون شرع راضی کند (بعد از قرائت)

صدیق حضرت - در صورت اعتبار این امتیاز محتاج است بدو چیز امضاء مجلس و فروختن و شرکت نکردن با خارجه.

محقق الدوله - چند شرط دیگر هم لازم دارد هنوز مردم مسئله چهل روز قبل را فراموش نکرده اند.

میرزا محمود دافهانی - این مسئله فیراز مسئله نان است مسئله ای است راجع بمجلس باید رسیدگی نمود.

صدیق حضرت - مجلس این مطلب را بوزارت خارجه اطلاع بدهد.

اسدالله میرزا - خوب است بهدارت نوشته شود.

رئیس - این امتیازنامه را داشته باشد تاس فردا در مجلس قرار داده شود.

سیدالحکما - در باب آن اعلان که بر بروصحت شده چه کردید آخر؟

رئیس - آقا سید فراج الله مدیر مطبعه آمد پیش من و نبری جت و بنا بود بیاید در مجلس گویا که رفته بحضرت عبدالعظیم.

آقای میرزا محمود کتاب فروش - بلی خودش صحبت کرده خدمت آقای آقامیرزا سید محمد مجتهد کیفیت را گفته.

آقا سید محمد مجتهد - بلی آمد پیش من و خیلی اظهار تیری از این مطلب نموده که بی اطلاع من این عمل واقع شده.

(جواب تلگراف از یزد که علماء اعلام در بابت زردشتیان نمودند رسید مقصودش این بود که ما اهل یزد همیشه همراهی با اهل زده داشته و داریم هیچوقت در صدد اذیت زردشتیان بر نیامده کتاخال بر آئیم البته خاطر مبارک علماء اعلام از این جهت آسوده و راحت باشد یقین اینگونه تفاهت و فساد از مخالفین و معاندین است.

آقای میرزا ابوالحسن خان - لایحه خواندند که ذیل عین آنرا مضمناً درج میکنم.
چقدر پسنیدید و محبوب است که هیچ اعلام

علما اعلام اشاره فرمودند تا خطاب ذوی الجلال و الاحترام امشب که شب جمعه است در مساجد و اماکن متبرکه از برای ذات اقدس شاهانه دعا کنند تا رفع کسالت از آن و بود مسعود بشود و از حضرت متعال سلامتی این پادشاه خیر خواهر را بخواهند چه آن ذات اقدس همایونی حق عظیم و ست بزرگی برگردن ایرانیان دارد و از عهده شکرانه این نعمت وزیر بار این موهبت نتوان بیرون آمد آن نعمت بزرگ و خلعت افتخاری فاخر که موهبت داشته اند مجلس شورای ملی است که ریشه آن بطوری قویوم و مستحکم است که هیچ باد مخالف او را متزلزل و هیچ آتش سوزانی او را متعرج نخواهد کرد و این منت را بجان خریده با او مرده و ازو زنده خواهیم شد و در محشر نزد خدای اکبر با او محشور و مفتخر میشویم دوست و دشمن داخله و خارجه بداندند که ما ملت این یوسف معدلت را نخواهیم فروخت و آنچه را که شاه معدلت پناه بماعنایت و کرامت فرمود از خود مجبور نداریم و اگر بنده ما جدا شود دست ازور برداریم (در خصوص ورود حضرت ولایت عهده کرده شد)

سعدالدوله - حضرت ولایت عهده وارد میشوند برای پذیرائی ورود ایشان چه تهنیه بده و چه خیال کرده اید
رئیس - باید آدرس بطبع برسد و در وقت ورود بوسیله چند نفر ازو کلاته بدهم و قرائت شود.

مذاکرات جلسه شنبه ۲۱ شهر شوال المکرم بعد از انعقاد

آقا سید حسین بر دجری - و آل از نظامنامه نمودند که چه شد؟

میرزا محمد حسن امروز مجلسی برای قرائت آن مقرر شده بود تا ش - معلوم میشود که کیفیت آن بعضی تجدید قرائت را سبب پرسیدند جمعی گفتند شاید بعضی ایرادی داشته باشند گفتند اگر چنین باشد و در قرائت هم سامعه کنند امری از پیش نخواهد رفت.

رئیس - آنچه لازمه است از طرف مجلس خواهد شد و بنا بود که دیروز مجلس از برای این مطلب متعقد نمایند یکی دو نفر از اشخاص آن مجلس بحدری حاضر نشدند امروز مجلس را بنا بود منعقد بنمایند و تطبیق این نسخه را با آن نسخه اصل نمایند انشاء الله صبح خواهد شد.

سعدالدوله پس از صبحه مجلس چه میکنند

رئیس - ترتیب بودجه مالیاتی و جمع و خرج دولت را مرتب بنمایند پس از آن مقامان ادارات را درست و تصحیح میکنند و این از طرف واحد نمیشود باید وزرا هم همراهی کنند.

سعدالدوله - آنها که حاضر نشدند این بانک را که حال باین زحمت تشکیل میدهند برای رفع احتیاج فلان است بیست کروور قرض بعمل را باید بتعبدل مالیات اصلاح کرد وزیر مالیه را خواهیم تا سؤال و جواب شود وقتی باقی ماندند.

رئیس - باید اولاً کتاچه جمع و خرج را خواست بعد از آن و زیر مالیه را در موقع احضار کرد.

سعدالدوله لازم باین ترتیب نیست شما که مسبقاً از جاهای دیگر صكه وزرا باید در مجلس حاضر باشند.

رئیس - قانون این نیست که قبل از اطلاع هم روز آنها حاضر باشند.

سعدالدوله من حال گفتگو با وزیر مالیه

دارم در بابت مالیات فوجان و لایات و خراسان و کلبه بودجه مالیاتی میخواهم توضیح شود . بنویسد در روز سه شنبه بیست و چهارم وزیر مالیه حاضر شوند تا گفتگو شود . (مقرر شد که بوزیر نوشته تا حاضر شود)

آقای میرزا طاهر - باید وزیر مالیه بودجه مالیاتی سه و فوات ناصرالدین شاه مرحوم را تا حال توضیح نماید (جمعی گفتند - حال لازم نیست وقت تنگ است از مطالب گذشته نباید استفسار کرد)

معین التجار - از کیفیت حرکات عثمانیه باالنسب برپایای ایران اظهار داشتند که پنجاه نفر را در عتبات کشته و در سرحد که معلوم است چه تعدیات کرده و حال زوار را قتل و غارت میکنند در اینصورت تکلیف چیست بعضی گفتند که فعلا زوار را نباید ممانعت کرد .

سعدالدوله - با وزیر گفتگو شود . مجلس او را احضار نمایند و جواب بشنود . بعضی گفتند بصدارت نوشته از او تکلیف بخواهند (قرار بر این شد که بعد از اطلاع بصدارت رسد باید با سفارت در این مسئله مذاکره شود).

آقای میرزا سید ولی الله خان - برای انتخاب باقیاننده از وکلا چه قرارداد شده - بعضی گفتند که باید وکلا اصناف ترتیب انتخاب باقیاننده از وکلا اصناف دیگر را قرار داد نمایند و با اطلاع زارعین و فلاحین انتخاب آنها هم صورت بگیرد .

رئیس - چون در حق وکلاء اصناف سابق قدری حرفها گفته شد لذا باید بطور دقیق و صحت این چند نفر را انتخاب کرد که جای حرف نباشد .

محقق الدوله - انتخاب فلاحین مسئله مشکلی است .

میرزا سید ولی الله خان - بر پیش سفیدان و که خدایان ایشان اطلاع داده جمع شوند برای انتخاب هر گاه در بین خودشان شخصی قابل هست و وکیل کردند آنها والا از اینجا کسی را انتخاب می نمایند . (بعضی طریق اطلاع را بوسیله اعلان روز نامه گفته و بعضی دیگر از مجرای حکومت صلاح دیدند . جمعی بواسطه اقبال الدوله که وزیر خالصجات است گفتند . بالاخره قرار شد بر این که جمعی از وکلای مجلس روز بعد در انجمن دفتر مجلس حاضر شده ترتیب انتخاب و موقع آن امر تب و معین نمایند.)

چون در مجلس قبل صحبتی از امتیاز معدن فیروزه و بوره کسرمیان و شهر بابک شده بود امروز صاحب امتیاز (شیخ الملک) مکتوبی بمجلس نوشته و قرائت شد که مشتمل بود بر اظهار ملت پرستی و دولت خواهی و از اینکه این امتیاز معض خدمت بدولت و ملت گرفته شهر کس از وکلاء مجلس یا افراد ملت مایل و راغب باین شرکت باشند در کمال امتنان بمشارکت حاضر هستیم و نسبت استخدام من بدولت انگلیس و فروختن این امتیاز را بخارج بکلی بی اصل و از روی بی ترتیبی ادارات و وزارتخانه ها است چه هر گاه این امتیاز نامه چای یا در روزنامه چاپت مندرج می شد آنوقت مطلب واضح و روشن بود و این ایرادات وارد نمیشد و قدری از خدمات مایه و دولتی خود را شرح داده بودند .

میرزا ابوالحسن خان - اگرچه این نگارش نوهم است ولی چون هر چه اظهار شد مجلس صحت میدارد باید اظهار این امتیاز از طرف صدورت به مجلس بشود پس از اظهار مجلس بموجب می کنی

نمیکنند صاحب امتیاز حق این اظهارات و اندازها (همه نطق او را تصدیق کردند) بعد سعدالدوله هم گفتند این اظهار امتیاز نامه باید از وزارت معادن باشد (امروز بتوسط تلگراف یک نفر از نمایندگان آذربایجان آقا سید محمد تقی زاده معین شده با صورت تلگراف اعتبار نامه در مجلس حاضر شد و اهل مجلس ایشان را تبریک گفتند)

مذاکرات جلسه یکشنبه ۲۲ ثوال المکرم
آقای میرزا ابوالحسن خان - آخر مسئله نظامنامه بکجا رسید همه روزه مطالبه آنرا میکنیم . بما نمیدهند دیگر اینکه تکلیف ما بماندین چیست
سعدالدوله - آمدن ما در اینجا برای انجام کارهاست نه نشستن بی حاصل تکلیف نظامنامه را معین نمایند .

آقا سید محمد تقی - جدآ باید مطالبه کرد .
آقای میرزا محسن - مقرر تمویق را کسالت وجود مبارک شاه می دانند و حال اینکه هر روزه احکامات و قوانین بصدقه های بونی میرسند و تسامح این خائنین از جهت اینست که بعد از ورود موکب اقدس و ولیمه ها و حال بتوانند بوداوس و دساتین امر را متقلب نمایند و حال آنکه ولایت عهد خود بکانه خیر خواه ملت و دولت و اول همراه مؤسس این اساس مقدس هستند مثل خائنین مثل معروف کاسه گرتر از آخی است .

سعدالدوله - شنیدم چند روز است که اجزاء بانک ملی بداره عشویی پول می دهند آیا صحت دارد . بر فرض صحت چرا بدون اجازه نظامنامه و تصویب مجلس ایشان را می کنند .
حاجی معین التجار - پول دادن بقشون صحت دارد . چون چند نفر از خائنین تحریک کرده بودند که سر براه بیکی از سفارتخانه ها متحصن شوند و این تحصن را علت و موجب تحریک استقراض داخله و بانک ملی و باعث استقراض از خارج نمایند بصدقات عظمی چنین مصلحت دیدند که بیک میزبان پولی بقشون دادند و گفتیم که تا نظامنامه صحت نشود و لغت نامه بکمال معلوم نکرد دان پول مشکل است فرمودند که شما پول بصدقه نظامنامه فراداده خواهد شد فردای آن روز هم صحت نشد باز فرمودند که شما اطمینان داشته باشید صحت نظامنامه و امتیاز نامه را تمهید میکنیم . بر حسب فرمایش این وجه در حضور حضرت اقدس و الا نایب السلطنه بقشون پرداخته شد .

سعدالدوله - بعد از اطمینان عاقبت امر چه خواهد شد بجمع آوری پول و دادن آن هر دو اقدام شد لکن باید بدایت تکلیف نظامنامه چیست و با آنکه هر روز قوانین و بروات بصدقه میرسد و دستخط ها صادر میشود چگونه است که نظامنامه بصدقه نمیرسد شما از برای همه اصلاحات پول لازم دارید و پول فراهم نمیشود مگر با صلاح بودجه مالیاتی و اصلاح بودجه مالیات نمیشود مگر به نظامنامه .

حاجی معین التجار - از دولت بخواهید وزیر مالیه حاضر شود گفتگو کند .
سعدالدوله - این قدر میدانم که خودمان را فریب میدهم (مجلسیان و حضار هم تعجب و تصدیق این کلام را نمودند) .
صدیق حضرت - تکلیف اینست که چند نفر از وکلای برون دولت نظامنامه را مطالبه کنند
سعدالدوله - عرض در این باب بصدارت

نوشته شود و چند نفر از وکلای برون و خطابه کنند تا رفع تکلیف از ایشان بشود و هر گاه از ایشان مسامحه دیده شد بقشون هدایونی رفته استدهای صحت نماید .

حاجی سید ابراهیم - امروز بعضی از اصناف حاضر بودند که دکاکین را به بندنه تا امر نظامنامه صورت بگیرد گفتیم صبر کنید ان شاء الله تا فردا صبحه میرسد .

سعدالدوله - بقیه من از اول از طرف مجلس نظامنامه لازم نبود که تا اینقدر دوا این مدت معطل بماند ولی حال که نوشته شد و ببقضای یکی از فصول آن باید تمام مطالب با مضامین صحت هدایونی باشد لذا باید با صحت مطالبه کرد و باید عده و حدود اشخاصیکه باید بر سات از از جانب مجلس برون معین نمایند .

رئیس - شش نفر از وکلای برون (امروز برون یافتند ۲)

سعدالدوله - از حالا بدون مسامحه حاضر شوند برای رفتن .

(مکتوبی بصدارت عظمی نوشته شد که علت تأخیر نظامنامه و عدم صحت با آنکه در تأخیر آن خیلی ضرر بدولت و ملت وارد و عاید خواهد شد چیست ؟ - چند نفر وکلای بموجب اسامی ذیل بقشون میرسد که نظامنامه را صحت شده گرفته مفتخرأ بمجلس راجع نمایند .

حاجی شیخ علی - غیر الملک - آقای میرزا ابوالحسن خان - حاجی معین التجار - حاجی سید نصراله - هون الدوله - آقا سید حسین بروردی کسالت شاه مانع نیست تطبیق این نسخه با اصل هم شده این عذر ها بنامد مسوع و مقبول شود) بعضی گفتند در خصوص واقعه هراق حربه چه باید کرد .

در جواب اظهار شد که گویا والی بغداد و متصرف کر بلا منزل و عوارض از راهای ایران برداشته شد .

آقای میرزا سید محمد - شهرت عزل والی و متصرف جبران قتل انجمنه نیز از مسلمانان و این حرکات شینه را نمی کند .

صدیق حضرت - صحت عزل والی و متصرف هنوز معلوم نیست و اصلا شیوه و رویه همتانیه افتد و خنده است .

(امروز قبل از شروع در مذاکره بیست نفر از شاگردان مدرسه مدیر به در مجلس حاضر شده و خطابه خوانده یکصد تومان هم برای بانک ملی آورده تقدیم کردند . صد تومان به بوزیر مدبر الدوله باسم اطفال مدرسه از قرار تقریری بنجمنان اعانه داده بودند)

لایحه ای هم از طرف هواخواهان مجلس در اظهار حمایت و تجدید اساس مجلس و خطاب بوکلاء معتمد و توصیه و درخواست از آنها برای دقت آنها در اقدامات خودشان قرائت شد .

لوحه سردر مجلس مقدس که بعنوان (دارالشوری مله ایران) و (محل مظفری) رقم شده بود با جمیع و شکوه فوق العاده بیست و میاد کی نصب و لایحه مفصلی هم در آن هنگام قرائت شد و صور مردم را فرح و سرور بی اندازه دست داد و همگی با هواز بلند بسلام و صلوات و دهای دوام دولت و سلامتی ذات معذات صفات هدایونی و استعجاب بنا و اساس مقدس مجلس شورای ملی و تهنیت بپیریک همدیگر